

УДК 342.922

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.42>

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Сімакова С.І.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічно-правових дисциплін,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-8088-3258*

Солтик О.С.,

*викладач кафедри менеджменту та стратегічного розвитку,
Університет глобальних стратегій «Альтера»
ORCID: 0009-0003-8266-765X*

Сімакова С.І., Солтик О.С. Докази та доказування у адміністративному судочинстві: сутність та значення.

У статті здійснено комплексний аналіз правової природи доказів і процесу доказування у адміністративному судочинстві України з урахуванням сучасних викликів публічно-правових відносин. Розкрито сутність доказів як фактичних даних, на підставі яких адміністративний суд встановлює наявність або відсутність обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, та перевіряє правомірність рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Нами проаналізовано нормативне регулювання доказування відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України та узагальнено наукові підходи вітчизняних учених щодо визначення поняття, видів і джерел доказів. Особливу увагу приділено характеристиці основних стадій процесу доказування, а саме збиранню, дослідженню та оцінці доказів, а також ролі суду в реалізації принципу офіційного з'ясування всіх обставин справи. Висвітлено специфіку розподілу тягара доказування в адміністративному процесі, що зумовлена публічно-владним характером спору та необхідністю забезпечення реального захисту прав і законних інтересів приватних осіб. Окреслено коло проблем, які виникають у практиці адміністративних судів під час збирання, дослідження та оцінки доказів. Зокрема, звернуто увагу на нерівність процесуальних можливостей сторін адміністративного спору, що зумовлена публічно-владним характером правовідносин, у межах яких відповідачем здебільшого виступає орган державної влади або посадова особа, які володіють ширшими інформаційними та організаційними ресурсами. Висвітлено труднощі доступу позивачів до необхідної інформації та документів, зокрема через затягування їх надання, посилення на службовий чи конфіденційний характер відомостей або надання неповної інформації. Також відзначено проблему неоднорідності судової практики щодо допустимості, належності та достатності доказів, що ускладнює прогнозованість судових рішень і негативно впливає на ефективність захисту прав та законних інтересів учасників адміністративного процесу. Значну увагу приділено електронним доказам, як різновиду процесуальних доказів в адміністративному судочинстві, що набули особливої актуальності в умовах цифровізації судової системи та функціонування системи «Електронний суд». Проаналізовано поняття електронних доказів відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України, їх основні види та форми існування. Окрему увагу приділено особливостям подання електронних доказів до суду, вимогам щодо їх оформлення, засвідчення електронним підписом та зберігання у матеріалах справи. Висвітлено практичні труднощі, пов'язані з установленням автентичності, належності та допустимості електронних доказів, а також проблеми їх дослідження й оцінки судом, що зумовлені технічними аспектами, відсутністю єдиних стандартів і неоднорідною судовою практикою. Зроблено висновок, що належне функціонування інституту доказування є необхідною умовою забезпечення принципів верховенства права, справедливості та ефективності адміністративного судочинства.

Ключові слова: доказ; доказування; адміністративний процес; суд; позивач; відповідач; адміністративна справа; збирання доказів; дослідження доказів; оцінка доказів.

Simakova S.I., Soltyk O.S. Evidence and substantiation in administrative proceedings: essence and significance.

The article provides a comprehensive analysis of the legal nature of evidence and the process of proof in administrative judicial proceedings in Ukraine, taking into account modern challenges of public-law relations. The essence of evidence is revealed as factual data on the basis of which an administrative court establishes the existence or absence of circumstances relevant to the proper resolution of a case and verifies the legality of decisions, actions, or omissions of subjects of public authority. The authors analyze the regulatory framework governing the process of proof in accordance with the provisions of the Code of Administrative Procedure of Ukraine and summarize scholarly approaches of Ukrainian legal scholars to defining the concept, types, and sources of evidence. Particular attention is paid to the characteristics of the main stages of the proof process, namely the collection, examination, and evaluation of evidence, as well as to the role of the court in implementing the principle of official clarification of all circumstances of the case. The specifics of the burden of proof distribution in administrative proceedings are highlighted, which are обусловлені the public-law nature of disputes and the need to ensure effective protection of the rights and legitimate interests of private individuals. The range of problems arising in the practice of administrative courts during the collection, examination, and evaluation of evidence is outlined. In particular, attention is drawn to the inequality of procedural opportunities between the parties to an administrative dispute, caused by the public-authority nature of legal relations, where the respondent is predominantly a state authority or an official possessing broader informational and organizational resources. Difficulties in access to necessary information and documents by claimants are highlighted, including delays in their provision, references to the confidential or official nature of information, or the submission of incomplete data. The problem of inconsistent judicial practice regarding the admissibility, relevance, and sufficiency of evidence is also emphasized, which complicates the predictability of court decisions and negatively affects the effectiveness of the protection of the rights and legitimate interests of participants in administrative proceedings. Considerable attention is devoted to electronic evidence as a type of procedural evidence in administrative proceedings, which has become particularly relevant in the context of digitalization of the judicial system and the functioning of the “Electronic Court” system. The concept of electronic evidence is analyzed in accordance with the provisions of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, as well as its main types and forms of existence. Special attention is paid to the specifics of submitting electronic evidence to the court, the requirements for its formalization, certification by an electronic signature, and storage in the case file. Practical difficulties related to establishing the authenticity, relevance, and admissibility of electronic evidence are highlighted, as well as problems of its examination and evaluation by the court, caused by technical aspects, the absence of unified standards, and inconsistent judicial practice. It is concluded that the proper functioning of the institution of proof is a necessary condition for ensuring the principles of the rule of law, justice, and the effectiveness of administrative judicial proceedings.

Key words: evidence; proof; administrative process; court; claimant; respondent; administrative case; collection of evidence; examination of evidence; evaluation of evidence.

Постановка проблеми. Обрана тема зумовлена зумовлена активним розвитком адміністративного законодавства, формуванням сталої судової практики. В умовах цифровізації та поширення електронних публічних сервісів особливої уваги потребує й питання допустимості та оцінки електронних доказів.

Поняття доказу в адміністративному процесі має складну правову природу, адже воно охоплює не лише визначення джерел отримання інформації, але й критерії її належності, допустимості, достовірності та достатності. На відміну від інших видів судочинства, адміністративний процес характеризується підвищеною роллю суду та особливим розподілом обов'язку доказування, що зумовлено публічно-владним характером спору. У таких правовідносинах саме на державний орган покладається обов'язок довести законність своїх рішень, дій чи бездіяльності, що принципово впливає на логіку доказування та стандарт встановлення істини.

Стан опрацювання цієї проблематики. Ряд українських вчених вивчали питання доказів та доказування у адміністративному судочинстві, зокрема ми звертались до праць: Андрійцьо В.Д.,

Дроздова І.А., Каламайко А.Ю., Калмикова Я.С., Козинець І.Г., Король В.В., Колпакова В.К., Кравченко В.Я., Кушніра Я.Р., Лазько О.М., Мельника М.П., Мороз О.Б., Рекуненко Т.О., Федченко В.М., Фурса С.Я., Цюри Т.В., та Шкрєбеця Д.В.

Метою дослідження є всебічний аналіз поняття доказу та процесу доказування у адміністративному процесі, розкриття його змісту та суті. Реалізація зазначеної мети передбачає дослідження норм Кодексу адміністративного судочинства України, порівняння доктринальних підходів українських вчених-адміністративістів, та власні пропозиції, щодо існуючих проблем під час зібрання та подачі доказів до суду, та самого процесу доказування у адміністративному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Так, у ст. 72 кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) вказано, що доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [1, ст. 72]. До таких даних можна віднести письмові, речові і електронні докази; висновки експертів; показання свідків. Вищевказані докази повинні розглядатися судом справедливо, неупереджено та своєчасно, задля вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Докази, зібрані з порушенням конституційних прав особи, чи адміністративно-процесуальних норм, в судовому порядку будуть визнані недопустимими, а отже вони не будуть слугувати «фундаментом» для вирішення публічно-правового спору, що може негативним чином вплинути на захист прав, свобод та інтересів позивача, а відповідач матиме змогу ухилитися від відповідальності [1]. Про те, варто зауважити, що під час розгляду деяких справ, в судах присутня корупційна складова, що проявляється у незаконному впливі на суддів та учасників процесу, фальсифікації доказів, їх прихованні чи навпаки, «посиленні» так званій підробці). Необ'єктивна оцінка доказів, де суд може керуватися не законом, а хабарями чи тиском замість всебічного, повного та об'єктивного дослідження призводить до невиправданого визнання доказів допустимими/недопустимими, а отже – до прийняття незаконного рішення. Ото ж з'ясуємо, як такі зловживання відбуваються на практиці. Суддя за отримання неправомірної вигоди може надавати перевагу доказам однієї сторони, ігноруючи або відкидаючи вагомні докази іншої, хоч закон вимагає оцінювати докази за внутрішнім переконанням. Крім цього, незаконне витребування або допуск доказів поза встановленими законом строками чи процедурами, як-от штучне відкладання засідань для створення умов для тиску чи підкупу учасників теж має місце на превеликий жаль. Наявні Корупційні схеми можуть включати залякування або підкуп свідків, задля того, щоб вони давали неправдиві свідчення або приховували інформацію, підриваючи об'єктивність дослідження доказів. Виконання функціональних обов'язків суддів повинно ґрунтуватися на добросовісності суддів, що передбачає морально-етичну якість, вимагає бездоганної поведінки, незалежності, чесності та дотримання найвищих стандартів професійної етики у здійсненні правосуддя, що включає протистояння будь-якому впливу, уникнення конфлікту інтересів, корупції, а також активне дотримання норм закону та професійних етичних кодексів, що підтримує довіру суспільства до суду. Робота суддів повинна здійснюватися виключно на основі фактів та права, без тиску ззовні, а також активне відстоювання гарантій незалежності. Дотримання правил етичності суддів повинно бути пріоритетом при здійсненні правосуддя, що включає їх поведінку, що зміцнює довіру до громадян, уникнення некоректних вчинків, корупції, спілкування з окупаційними силами, зловживання статусом. Судді зобов'язані цілеспрямовано, та наполегливо виконувати свої обов'язки, бути самостійними у прийнятті рішень, та нести відповідальність за свої дії, та прийняті рішення. Добросовісність суддів є фундаментом довіри до судової системи, що забезпечує авторитет суддів та ефективне функціонування правосуддя в цілому, особливо в умовах реформи судочинства. З метою зменшення корупційних ризиків у судовій системі, та недопущення корупції викривачі корупції, маючи достовірну інформацію про корупційні правопорушення повинні повідомляти до спеціально уповноважених органів, задля притягнення до відповідальності винних осіб, та подолання корупції загалом. Крім цього, зменшення корупційних ризиків, та подолання корупції, в тому числі і в судовій системі входять до основних вимог Єврокомісії, які повинна виконати Україна задля того, щоб мати можливість бути в складі Європейського союзу. Підвищення рівня знань у сфері антикорупційного законодавства, та підвищення рівня правосвідомості населення у подоланні корупції, як в судовій системі, так і в державі загалом – це пріоритетні напрямки роботи державних органів.

Значним прогресом у реформуванні судової системи України стало запровадження Електронного суду, який почав свою роботу з 2021 року. За допомогою цієї системи учасники судових проваджень можуть створювати та надсилати до суду в електронному вигляді документи (позовні та інші заяви, клопотання, та інші документи, що слугують доказами у справі), отримувати інформацію про стан і результати розгляду цих документів, сплачувати судовий збір та брати участь у судових засіданнях в режимі онлайн. В умовах воєнного стану учасникам судового процесу зручно надсилати в такий спосіб докази до суду, та бути учасниками у справі, яка слухається онлайн, адже багато громадян нашої держави знаходяться тимчасово за межами України, а тому фізично не можуть бути присутніми під час слухання справ у судах.

Використання електронних доказів у формі електронного документа широко застосовується у практиці Європейського суду з прав людини. У КАСУ, зокрема в ст. 99, чітко визначено поняття електронних доказів. Електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), вебсайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані найчастіше зберігаються на картах пам'яті чи мобільних телефонах, на серверах чи системах резервного копіювання, а також на інших місцях збереження даних в електронній формі, зокрема і в інтернет-мережі. У науковій літературі є різні визначення електронних доказів. Наприклад Каламайко А.Ю., визначив термін «електронні докази» як передбачені законом процесуальні форми залучення текстової, звукової та візуальної інформації, яка створена та збережена за допомогою технічних та програмних засобів [2, с. 129]

У своєму дослідженні Лазько О.М., запропонував класифікацію електронних доказів, розділивши їх на види (можуть бути виконані у цифровій формі, звуковій формі та формі відеозапису) [3, с. 127].

Фурса С.Я., Цюра Т.В., пропонують виділяти докази, отримані за допомогою технічних засобів (фотографії, електронну інформацію, аудіо та відеозаписи) в окремі різновиди [4, с. 198].

Очевидно, що наявна значна кількість видів електронних доказів, а також джерел інформації, що є невичерпною, оскільки сьогодні технічний прогрес зумовлює виникнення нових видів електронних доказів. Так, до таких доказів можна зарахувати будь-яку інформацію, що розміщена на вебсайтах, опублікована в соціальних мережах або передана за допомогою месенджерів. Майже кожен користується інтернет-мережею, будь-які дані в будь-який час і в будь-якому місці можна викласти на вебсайтах. Ця інформація може бути як загальнодоступною, так і для обмеженого кола читачів. Але якщо вона буде містити дані, які дають змогу розкрити справу, то їх визначають як електронні докази. Сьогодні все більше набувають популярності соціальні мережі і месенджери, за допомогою яких відбувається спілкування, ними користується кожна друга людина. Переписки в месенджерах чи опубліковані пости в соціальних мережах можуть містити дані у вигляді фото, відео- чи аудіозаписів, а також текстові повідомлення щодо конкретних справ і будуть використані як електронні докази, звісно, якщо вони будуть належними, допустимими, достатніми і достовірними. Електронні докази відрізняються від інших видів лише тим, що для їх відтворення необхідне використання відповідних технічних засобів. Вони існують у нематеріальному вигляді, їх можна переносити чи копіювати на інші джерела, при цьому не втрачаються їх основні характеристики. Також вони можуть існувати в декількох місцях одночасно, наприклад, якщо зроблено копію з телефона на інший пристрій, то така інформація буде міститися на двох пристроях.

Проаналізувавши судову практику, можна сказати, що сьогодні часто виникають питання щодо оформлення, подання та дослідження такого виду доказів, тому що чинне законодавство досі потребує чіткого врегулювання цього питання. КАСУ визначає, що такі докази, як електронні, можуть подаватися як в оригіналі, так і в копіях, які обов'язково засвідчуються електронним підписом. Такі докази прикріплюються до матеріалів справи і зберігаються в суді. Якщо подається копія доказу, то учасник справи повинен указати про наявність оригіналу в нього або в іншої особи. Крім того, КАСУ передбачає, що кожен учасник справи може подати паперовий варіант електронного доказу, в такому разі цей доказ буде вважатися не письмовим, а саме електронним. Для того, щоби встановити автора електронного документа, може використовуватися електронний підпис.

Важливо зазначити, що для взяття судом до уваги електронних доказів необхідно правильно їх закріпити, що унеможливує виключення під час розгляду суддею. Електронні докази мають

бути належними, допустимими, достовірними і достатніми. У разі відсутності однієї з перерахованих особливостей доказів суд має право відмовитись брати до уваги доказ.

Поняття доказів належить до основних, вихідних у теорії доказів і доказовому праві. Тому, правильне визначення поняття доказу є необхідною умовою досягнення істини, забезпечення законності й обґрунтованості рішень адміністративного суду.

На думку Козинець І.Г., та Кравченко В.Я., докази – це інформація, яка використовується учасниками провадження в адміністративному судочинстві для встановлення наявності або відсутності певних обставин, фактів, подій, і застосовується для здійснення процедури доказування, яка включає в себе такі складники, як дослідження та оцінка цих доказів [5, с. 175].

Рекуненко Т.О., вважає, що доказ є способом встановлення істини у адміністративній справі, а також інших обставин, які можуть мати значення для правильного вирішення справи, та отриманий з дотриманням адміністративно-процесуальних норм [6, с. 172].

Мельник М.П., стверджує, що доказами в адміністративному судочинстві є інформація про певні факти, відомості, на основі яких адміністративний суд у визначеному законодавством порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, що обґрунтовують заперечення чи вимоги осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, які можуть мати значення для правильного вирішення справи, та які отримують у процесі доказування, зокрема на основі електронних доказів, показань свідків, письмових речових доказів, висновків експертів та інших [7 с. 273]. На наше переконання судові докази це відомості, які прямо або побічно підтверджують факти, що мають значення для правильного вирішення судової справи, та які отримані у встановленому законом порядку, без будь-яких порушень.

Відповідно до ч. 2 ст. 72 КАСУ, джерелами доказів є письмові, речові та електронні докази, показання свідків та висновки експертів. Окрім зазначених джерел, Мороз О.Б. вважає, що до джерел доказів слід відносити і визнання особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, своєї провини та визнання стороною обставин, якими друга сторона обґрунтовує свої вимоги або заперечення [8, с. 470].

Колпаков В.К., залежно від джерела одержання відомостей про обставини публічно-правового спору класифікує докази на такі як: речові – це докази, які пов'язані з об'єктами матеріального світу, речами, які поділяються на письмові та речові. Письмовими доказами є документи (крім електронних), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору. Речовими доказами є предмети матеріального світу, які своїм існуванням, своїми властивостями, якостями, місцезнаходженням та іншими ознаками дають змогу встановити обставини, що мають значення вирішення для справи; - онлайн-цифрові – це докази, що містяться в онлайн-сховищах, зокрема на Dropbox, OneDrive, Google Drive, на численних серверах в Інтернет-мережі; - особистісні – це докази, які походять від конкретної людини, наприклад, показання свідка, що містять повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи; - змішані – це докази, які поєднують одночасно ознаки різних видів доказів, коли доказом є як сам носій, так і інформація на ньому, зокрема це може бути висновок експерта та або докази на електронних носіях [9, с. 173]. Дослідження доказів є важливим етапом під час розгляду справи, який пов'язаний із з'ясуванням інформаційного та смислового значення доказів. Як зауважує Калмикова Я.С., дослідження доказів – це безпосереднє сприйняття та вивчення судом, а також іншими учасниками процесу, відомостей про фактичні дані, надані сторонами й іншими особами, які беруть участь у справі, за допомогою передбачених законодавством засобів доказування. Іншими словами можна сказати, що це сукупність процесуальних дій, спрямованих на отримання від учасників процесу необхідної інформації стосовно конкретної справи та осмислення її зважаючи на предмет доказування [10, с. 103]. Система доказів у адміністративному судочинстві формує систему доказування, що включає діяльність адміністративного суду, учасників розгляду адміністративної справи, інших заінтересованих осіб із збирання (подання, витребування, забезпечення), дослідження (перевірки, огляду) й оцінки доказів.

У Кодексі адміністративного судочинства України відсутнє законодавче визначення доказування, про те, у традиційному аспекті доказування розуміють як «процес встановлення фактичних даних у справі», «діяльність учасників розгляду справи», «процес пізнання», «діяльність щодо встановлення істини у справі», «діяльність щодо сприйняття інформації».

Слушно зазначає Король В.В., що процес доказування в адміністративному судочинстві складається з 3 етапів, що послідовно змінюються один одним: 1) збирання доказів – це початковий

етап, протягом якого суд та учасники адміністративного судочинства здійснюють сукупність процесуальних дій, що спрямовані на виявлення доказів; 2) дослідження доказів як подальший етап, у ході якого суд та учасники судочинства безпосередньо сприймають докази; 3) оцінка доказів як завершальний етап, під час якого існує розумова діяльність визначених суб'єктів доказування, спрямована на встановлення допустимості, належності, достовірності кожного доказу окремо й достатності і взаємного зв'язку їх в сукупності. На кожному із зазначених етапів має місце як процесуальна, так і розумова діяльність суду та учасників адміністративного провадження, яка становить зміст доказування [11, с. 83]. Вищевказані етапи перебувають у тісній взаємодії між собою, дотримання процедури доказування всім членами судового процесу дає можливість суду прийняти правильне, неупереджене рішення по справі.

Знову ж таки звертаючись до праці Король В.В., останній вказує, що збирання доказів є початковим етапом процесу доказування, протягом якого суд та учасники адміністративного судочинства реалізують сукупність процесуальних дій, спрямованих на виявлення доказів. Так, процесуальний закон чітко визначає загальні правила збирання доказів в адміністративному судочинстві, згідно яких: докази можуть надавати суду особи, які беруть участь у справі; суд може їх збирати за власною ініціативою; суд може запропонувати сторонам надати певні додаткові докази або ж витребувати їх за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або ж з власної ініціативи; якщо певна особа, що бере участь у справі, не може самостійно їх надати, то вона повинна зазначити причини, чому ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони можуть знаходитися, а суд, в свою чергу, сприяє в реалізації цього обов'язку і може витребувати необхідні докази; адміністративний суд витребує в суб'єкта владних повноважень документи та матеріали, що можуть бути використані як докази у справі; особи, які беруть участь у справі, наділені правом просити суд забезпечити ці докази [11, с. 80].

Наступним етапом є до дослідження зібраних доказів по справі, які можуть бути, як в електронній, так і в паперовій формі.

Андрійцьо В.Д. у своєму дослідженні зазначає, що етап дослідження доказів спрямований на безпосереднє вилучення доказової інформації із джерел певними суб'єктами доказування. Він здійснюється на таких засадах: всебічність, повнота, об'єктивність та безпосередність (може бути визнана як інституційний принцип) [12, с. 15].

Варто погодитись з думкою Шкребець Д.В., який вважає, що за своєю суттю дослідження доказів полягає у безпосередньому вилученні певними суб'єктами доказування доказової інформації з джерел доказування. Задля забезпечення законності та обґрунтованості судового рішення, вилучення такої доказової інформації взято у суворі процесуальні рамки та здійснюється у визначеній послідовності. Сторони до початку процесу здійснюють фактичне дослідження доказів. Суд, як суб'єкт доказування, ознайомлюється з доказами після його приєднання до справи з дотриманням визначеної процедури вилучення доказової інформації [13, с. 178].

Під час дослідження доказів варто звернути увагу на таке поняття як «належність» доказів. Під даним поняттям варто розуміти їхню здатність стосуватися справи і містити інформацію про обставини, які підлягають доказуванню, тобто докази мають бути релевантними, прямо чи опосередковано підтверджувати або спростовувати факти, що мають значення для вирішення справи.

Кушнір Я.Р., пропонує розглядати сутність і зміст належності доказів в двох аспектах: як окрема властивість доказів – їх здатність підтвердити або спростувати обставини, на які посиляються сторони як на підстави своїх вимог та заперечень, інші обставини, що мають значення для вирішення справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення; як критерій оцінки, за допомогою якого суд визначає, чи підлягає застосуванню доказ у судовому провадженні та чи містить він інформацію про обставини, що мають значення для справи та які необхідно встановити для її правильного вирішення, або ж його необхідно відхилити як неналежний [14, с. 167-168]. Тобто, належність доказів складається з таких структурних елементів, як: належне джерело фактичних даних (зібраної інформації, відомостей), які в сукупності складають зміст доказів (вичерпний перелік яких встановлений у законі); належний суб'єкт, що має право проводити процесуальні дії, спрямовані на одержання доказів (такі особи повинні наділятися відповідним процесуальним статусом); відповідна форма доказу, в якій він може існувати (наприклад, речові докази; електронні докази); належна процесуальна дія, яка виступає як засіб використання для одержання доказів; належний порядок проведення відповідної процесуальної дії, що виступає як засіб збирання доказів.

Кінцевим етапом доказування у адміністративному судочинстві є оцінка зібраних доказів у справі. Дроздов І.А., Федченко В.М., у своєму дослідженні дійшли висновку, що оцінка доказів – це найважливіший елемент процесу доказування, на підставі якого встановлюється істина у справі, що базується на всебічному аналізі зібраних фактів, їх достовірності, а також взаємозв'язку. Оцінка доказів є суб'єктивною, проте має ґрунтуватися на логіці, законі та внутрішньому переконанні. Це динамічний процес, що триває протягом усього провадження. Від правильної оцінки доказів напряму залежить обґрунтованість та законність судового рішення [15]. На наше переконання оцінка доказів повинна базуватися на первинних доказах, які прямо вказують на вчинене правопорушення. Це показання свідків, які були під час вчинення правопорушення, які на власні очі бачили подію, яка відбулась, а не ті особи, які стали свідками у результаті інформації, яка стала їм відома від інших осіб; це висновки експертів, відеофіксація з місця події, чи інші важливі докази. Суд, оцінюючи докази повинен бути неупередженим, не піддаватися неправомірній вигоді з боку третіх осіб, які діють на користь винних осіб, залучати інститут присяжних в тих категоріях справ, де вони повинні бути за законом, заслуховувати їхню думку, та наведені аргументи приймаючи законне, справедливе рішення по суті. Враховуючи сутність та значення доказів та процесу доказування у адміністративному судочинстві нами хочеться зазначити проблеми, які виникають під час збору доказів та у самому процесі доказування під час розгляду адміністративної справи. Так, можемо вказувати про нерівність процесуальних можливостей сторін, а це означає, що під час розгляду адміністративних справ позивачем здебільшого є фізична чи юридична особа, а відповідачем — орган державної влади або посадова особа, що спричиняє дисбаланс сил. Тут можна вказувати на те, що орган влади має доступ до документів і інформації, недоступних позивачу; позивач часто не може самостійно отримати необхідні докази без сприяння суду, тому виникає складність доведення фактів, що стосуються внутрішніх рішень адміністрації. Присутній обмежений доступ до інформації, хоч КАС України передбачає обов'язок суб'єкта владних повноважень надавати докази, на практиці виникає ряд труднощів, зокрема: затягування строків надання документів; посилання на службову або конфіденційну інформацію; надання неповної або некоректної інформації. Наступною проблемою є проблема із застосуванням принципу офіційного з'ясування всіх обставин, а це означає, що суд повинен активно з'ясувати обставини справи (на відміну від суто змагального процесу), однак суди іноді пасивно очікують доказів від сторін; не всі судді однаково застосовують свої повноваження щодо витребування доказів; відсутня чітка межа між активністю суду та змагальністю сторін. Складність у доказуванні протиправності актів адміністрації означає, що оскарження рішень органів влади потребує доведення в контексті невідповідності акту закону; порушення процедури; перевищення повноважень; порушення прав позивача. В ряді випадків позивач не може отримати всю інформацію про процедуру ухвалення акту, що ускладнює доказування. Проблеми з електронними доказами це ще одна проблема, яка виникає у адміністративному судочинстві. Це означає, що електронні докази швидко набувають поширення, але існують складнощі у підтвердженні автентичності електронних документів; проблеми з технічними носіями; обмежена практика судів щодо оцінки таких доказів; відсутність єдиних стандартів зберігання та подання. Тягар доказування створює проблеми у адміністративному судочинстві. Хоча в адміністративному процесі тягар доказування правомірності дій лежить на суб'єкті владних повноважень, на практиці адміністрація намагається перекласти частину доказування на позивача; позивачеві доводиться доводити навіть очевидні речі (факт порушення його прав). Затягування процесу та зловживання процесуальними правами також наявні у адміністративному судочинстві. До таких проблем можна віднести: подання великої кількості непотрібних клопотань; систематичне ненадання витребуваних доказів; умисне ускладнення доступу до доказів. Такі дії учасників процесу ускладнюють реальне та своєчасне здійснення правосуддя. Через неоднорідну судову практику виникає ряд суперечностей, зокрема це проявляється в тому, що однакові ситуації в різних судах оцінюються по-різному; складно прогнозувати результат щодо прийнятності та достатності доказів; виникають проблеми із застосуванням стандартів доказування. І останньою на наш погляд проблемою є проблеми, які виникають з експертними доказами, це зокрема високі витрати на експертизи; тривалі строки їх проведення іноді – низька якість висновків; труднощі в оцінці експертних висновків судом. Подолання вищевказаних проблем можливе через посилення електронного документообігу, підвищення процесуальної дисципліни органів влади, удосконалення практики застосування принципу активної ролі суду.

Висновки. Докази відіграють значущу роль у процесі розгляду адміністративної справи, оскільки містять будь-які суттєві факти, що можуть вплинути на ухвалення рішення суддею. Доказами в адміністративному процесі є інформація, яку подають учасники справи для підтвердження або спростування певних обставин, що мають значення для вирішення спору. Не може вважатися доказом будь-які відомість здобуті неналежними способами без дотримання вимог чинного законодавства. Процедура доказування включає дослідження, аналіз та оцінку доказів, і є складною та багатоступеневою. Слід відзначити, що інформаційні технології сьогодні розвиваються надзвичайно швидко, що впливає і на правову сферу. Судова система має адаптуватися до сучасних умов та відповідати викликам часу. Однією з основних тенденцій сьогодення є зростання ролі електронних джерел інформації, які охоплюють практично всі сфери суспільного життя. У зв'язку з цим законодавче врегулювання електронних доказів на національному рівні є важливим кроком, що фактично відкриває новий етап у розвитку процесу доказування. Використання електронних доказів розширює можливості учасників адміністративного процесу щодо захисту своїх прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. Ст. 72. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15>.
2. Каламайко А. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі. *Право та інновації*. 2015. № 2. с. 127–132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_2_23.
3. Лазько О.М. Перспективи розвитку електронних (технічних) засобів доказування в цивільному процесі України. *Європейські перспективи*. 2015. № 1. с. 125–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2015_1_23.
4. Фурса С.Я., Цюра Т.В. Докази і доказування у цивільному процесі: наук-практ. посіб. Київ. КНТ. 2005. 256 с. URL: <http://librarium.freehostia.com/pravo/cyvproc/09/dokazyfursa.html>.
5. Козинець І.Г., Кравченко В.Я. Окремі питання доказів та доказування в адміністративному судочинстві на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 173–177. URL: <https://ir.stu.cn.ua/bitstreams/ef83f41c-1dac-4eab-94f8-affb9a27682b/download>.
6. Рекуненко Т.О. Доказування в процесі розгляду справ про адміністративне правопорушення. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 169–173. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/32.pdf>.
7. Мельник М.П. Поняття доказів у адміністративному судочинстві України. *Держава і право*. 2010. № 48. С. 269–274. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/5d194b28-eaf6-4514-8e61-f14fca05ace5/content>.
8. Адміністративний процес України: підручник / за заг. ред. Д.І. Йосифовича. Львів. Львівський державний університет внутрішніх справ. 2021. 500 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf.
9. Колпаков В.К. Лекція на тему «Стандарти доказування в адміністративному судочинстві». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 173–178. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/41>. URL: http://lsej.org.ua/1_2021/1_2021.pdf.
10. Калмикова Я.С. Аксиологія фактів у доказовій діяльності в адміністративному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 101–104. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/j-pdf/Chkup_2015_2_24.pdf.
11. Король В.В. Зміст процесу доказування в адміністративному судочинстві. *Європейські перспективи*. 2013. № 13. С. 79–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2013_13_15.
12. Андрійцьо В.Д. Дослідження доказів як етап процесу доказування в цивільному судочинстві. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2013. № 3 (15). С. 7–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvru_2013_3_3.
13. Шкребець Д.В. Дослідження доказів як етап процесу доказування в цивільному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. Київ. 2017. № 1. С. 178–182. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Chkup_2017_1_43.

14. Кушнір Я.Р. Сутність належності судових доказів в адміністративному судочинстві. Матеріали VI Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму, м. Київ. Національний авіаційний університет, 18 травня 2023 р. ст. 166-168. URL:<https://conference.nau.edu.ua/index.php/SUO/forum/paper/view/10115/8224>.
15. Дроздов І.А., Федченко В.М. Оцінка доказів, як один з елементів змісту доказування. URL:<https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/07/TOPICAL-ASPECTS-OF-MODERN-SCIENTIFIC-RESEARCH-11-13.07.24.pdf#page=289>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 3.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Сімакова С.І., Солтик О.С., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0